

УКРАЇНСЬКЕ КИЛИМАРСТВО

С. Ганжа. Килим «Квіти»

О. Пілюгіна. Килим «Гетьманський»

Пейзаж — жанр живопису, у творах якого зображені мальовничі краєвиди природи.

Людина завжди вдивлялася у світ природи і намагалася жити з нею в гармонії. Розуміння краси природи і ставлення митця до рідного краю проявляється саме в жанрі пейзажу. Поети і художники, музиканти і письменники в усі часи милувалися красою навколишнього світу й оспівували її. У кожному виді мистецтва, звичайно, використовуються свої виражальні засоби і своя мова: в літературі чарівність природи передається словами, в музиці — звуками, в образотворчому мистецтві — лініями й кольором.

Живописець ніколи не пише картину байдуже, він вкладає у твір душу. Тоді картина створює настрій, викликає почуття, стає витвором мистецтва.

Тривалий час пейзаж залишався підпорядкованим іншим жанрам живопису й існував як фон для картини. Самостійним жанром пейзаж став у європейському мистецтві лише з XVII ст.

Розквіт пейзажу припадає на XIX ст. Саме тоді живописці почали зображувати природу такою, якою вона є. Митці шукали мальовничі куточки та малювали їх безпосередньо з природи. Тож не випадково ті художники-пейзажисти, які узагальнили і якнайповніше відобразили народне уявлення про природу та її красу, здобули найширше визнання: їхня творчість увійшла в скарбницю світової художньої культури.

До видатних майстрів пейзажу належать українські художники Тарас Шевченко, Сергій Васильківський, Архип Куїнджі, Йосип Бокшай, Петро Левченко, Володимир Орловський.

МЕРЕЖАНІ ВИТИНАНКИ

Витинанка (від українського слова *витинати* — «вирізати») походить від давнього слов'янського, зокрема українського народного декоративного мистецтва. Вона включає сюжетні та орнаментальні прикраси житла — ажурні, силуетні тощо. Виготовляється за допомогою ножиць, ножа, сокирки тощо. Матеріалом для витинанок є папір (білий або кольоровий), дерево, рослинні заготовки. Використовують витинанки для прикрашання приміщення (хати) — стін, вікон, полиць, коминів, печей. Витинанки застосовують як у побуті, так і перед релігійними чи світськими святами.

Витинанка була невід'ємною частиною українського побуту. По ній можна було читати, що відбувається в селі, хто народився, де весілля, які свята. Вікна були прикрашені паперовими завісками, майстерно вирізаними господинею будинку. Прототипом українських витинанок вважають невеликі шматочки білого паперу з ажурно витягнутими краями, так звані *кустодії*, що служили підкладкою і оздобою для канцелярських печаток у середині XVI ст. Витягнуті кустодії на документах виходять із ужитку в другій половині XIX ст. А в середині цього століття в українських селах з'являються народні паперові прикраси, котрі призначались для оздоблення інтер'єру сільської хати: мережками з паперу люди прикрашали горщики для квітів, сволоки та віконні наличники в хатах, рамочки для портретів, картин. У розвитку паперових витинанок певну роль відіграли настінні розписи.

Витинанки діляться на три великі групи: одинарні, складні та комбіновані. Раніше їх розвішували тільки на стінах сільської хати, а згодом вони були і над вікнами, і над дверима, і над портретами.

Витинанки кінця XIX — початку XX ст. вирізняються високою художньою майстерністю. У кожному регіоні та в багатьох осередках населення вони набули своєрідних локальних рис щодо трактування матеріалу, форми, технічної вправності, відчуття ритму, пропорцій, силуетів, багатства орнаментики.

Орнамент традиційних витинанок здебільшого геометричний і рослинний, трапляються також антропо- та зооморфні фігурки, зображення предметів побуту, архітектури тощо. Папір при витинанні складали вдвоє, вчетверо, увосьмеро, що дозволяло створити сталі структури, композиції. Традиційні витинанки у вигляді сніжинок слугували прикрасами на вікнах на Новий рік.

Витинанки були поширені на Поділлі, Подніпров'ї, Прикарпатті. «Витинанки до окраси хат» описані у творах Григорія Квітки-Основ'яненка, Михайла Коцюбинського, Бориса Грінченка. Іван Франко теж відзначив «незвичайну оригінальність узорів і відпрацьовану техніку тих витинань».